

ET REJSEBREV

AF

HENRIK PONTOPPIDAN

Julen er ikke alene en Fest til Opbyggelse for den religiøse Følelse. Som ved alle kirkelige Høj-tider faar ogsaa Maven sin rigelige Del af Glæden. Og mon der noget Sted i Kristenheden spises saa meget og saa fedt til Jesusbarnets Ære som i Danmark? Naar det kommer til Stykket, turde det være et Spørgsmaal, om det er den gode Gud eller Spisekammerdjævelen, der paa saadanne Dage gør den største Høst.

Af Frygt for den sidste flygtede jeg denne Gang bort midt under Festen, pakkede Kufferten og drog i Nattens Mulm afsted paa Lykke og Fromme.

Her følger en Udskrift af Rejsedagbogen.

Første Stoppested: Kristiania. Denne By, hvis Omgivelser gerne prises paa dens egen Bekostning, er dog ingen Smaastad længer. Her bor nu halvtredjehundrede Tusinde Mennesker foruden tre kongelige Personer. Men rigtignok maa man spørge sig selv, hvor alle disse Folk er henne. I hvert Fald nu i Juletiden er der øde allevegne.

Altsaa videre!

Ad Bergen til med den nye Højjeldsbane. Paa otte Timer fra Solet paa Kristianias Gader til den evige Sne oven over Skyerne. Toget standser et Par Steder midt i den hvide Ørken, og jeg ser, at der sættes Passagerer af. Saa maa ogsaa jeg friste Eventyret! — Men ak! De Fjeldstuer, som Staten lader bygge som Tilflugt for Vejfarende paa alle udsatte Overgange, har her faaet Skikkelse af store, moderne indrettede Hoteller, hvor der nu i Ferien er fuld Indkvartering. Det er en Art Vinter-Tivoli, man møder her halvfemte Tusinde Fod over Havoverfladen, med arktiske Forlystelser af forskellig Slags. Ved det ene af Hotellerne er der stationeret et Par indforskrevne Lapper med Rensdyrsslæder. Garanteret naturægte. En Rundtur over Snemarkerne i deres »Pulk« er omtrent lige saa eventyrlig som et Ørkenridt paa Dromedaren i en zoologisk Have.

Altsaa videre!

Banens Højdepunkt er naaet, og nu gaar det raskt halvfemte Tusinde Fod ned ad Bakke, mod Kysten.

Bergen — og Regnvejr. De Ord hører sammen som Degnen og hans Amen. Der skal findes en Dalstrækning i Frankrig, som af Folkevirtigheden kaldes Himlens Kammerpote. Men det er en Tilsnigelse. Æren maa tilkomme Bergen. Byen ligger paa Bunden af en Stengryde, og de vandtunge, lavt drivende Skyer, der kommer ude fra Havet

og ikke kan slippe over Fjeldenes Ringmur, udtømmer deres Indhold over Byen med en forfærdelig Energi. Der er i Dag blandet Sne i Regnen. Gaderne er et slubrende Ælte. Paa det verdensberømte Fisketorv, hvor man omstimes af gabende Kæmpeflyndere og vældige Torskekroppe og andre Søuhyrer, har man ganske Fornemmelsen af at befinde sig paa Havsens Bund. For Byens egne Folk er Tilstanden øjensynlig ganske hverdagsagtig. Selv Gadens Smaadrenge gaar med Sydvest og Oljetøj, og bærer dette Gummipanzer som en Hud, de er født med.

Der er talt og skrevet saa meget om Klimaets og Naturomgivelsernes Indflydelse paa Menneskets Sind. Denne trange Klippegyrde, hvis mørke Sky-lag saa sjælden løftes, er som bekendt Hjemstedet for Norges livligste Befolkning. Her fødtes jo ogsaa Nordens lyseste Hoved og muntreste Latter. Holbergs Statue staar med fuld Ret paa en af Byens Pladser. Alligevel, som den her er rejst, virker den lidt underlig. Denne Professorskikkelse i de fine Klæder, der promenerer saa hjemmefantastisk mellem de mange tjærede Fiskebøder og gamle hanseatiske Pakhusgavle, giver et falskt Indtryk af Holbergs Forhold til hans Fødeby. En saadan baroniseret Stadssatyrikus passer kun i København. Her i Bergen skulde han staa med unge Øjne, der lyste af Fremtid, — kampmodig og livsforslugen som en Skarvunge, der staar paa Randen af Reden færdig til Flugt.

I Havnen laa et Postskib med Dampen oppe. Det skulde nordpaa. Som jeg forstod, endte dets Rute først helt oppe i Isha-et ved Russergrænsen.

Jeg gik ombord med min Kuffert. I Mørknings-tiden stod vi Fjorden ud.

Himlen blev ved at — naa ja, at regne. Det var stille Vejr; men paa Grund af Skibets Fart følte det alligevel koldt og blæsende paa Dækket. Jeg maatte krybe under Tag. Der var i et og alt fire Passagerer. Fire kedelige Mandfolk. Det var selve Nytaarsaften, og de Rejsende undgik aabenbart hinanden under en trykkende Følelse af, at de var mistænkte for at være tilovers her i Verden, fordi de var saa alene paa en højhellig Aften. Ved Aftens bordet blev der ikke talt et Ord.

Nu er rigtignok et saadant aabent Bord i Norge altid en saare højtidelig Ting. Maaske er det norsk Bordskik, nedarvet fra Bonden, at der ikke tales, naar man spiser. Jeg har en Gang i Heedalen været til Stede ved et Bondegilde, hvor tredive Mennesker spiste Kalvesteg under en Dødsstilhed, som om det galdt en Offerhandling. Samtidig skraalede andre Gildesgæster op inde i Stuerne ved Siden af, hvor der ikke spistes. Til dette Spektakel af halvdrukne Folk gik Saucekaalen sin Vandring fra Haand til Haand under en dyster Alvor, som var det en hellig Kalk.

Efter Bordet gik jeg op i Rygesalonen og fik Lov at sidde her Resten af Aftenen ganske over-

ladt til mine egne Nytaarsbetragtninger. Hver Gang en af mine Medpassagerer kiggede ind og saa, at der var optaget, trak han sig tilbage med en ærgerlig Grimace. Og mens jeg sad der, skyet som en Spedalsk, sneg Tankerne sig lidt slukørede sydefter til det hjemlige Familiebord, hvor nu Ribbenstegen og den dampende Rødkaal spejlede sig i en Kres af glade Øjne.

Da den lange Viser paa mit Ur for sidste Gang i det Aar gled henover de store Sifre, søgte jeg igen ud paa Dækket. Man maa jo ikke glemme at være under aaben Himmel, naar Evighedsuret falder i Slag. Det regnede ikke mere; men det var en Nat saa sort som sejlede vi langsmed Dødens Strande. Kun nu og da saas et blodrødt Glimt af en roterende Fyrlygte.

Efterhaanden som Øjet vænnedes til Mørket skimtedes dog af og til en Kontur af de høje Klippeøer, vi sejlede frem imellem. Men det var kun som Skygger, der nærmede sig et Nu og var borte.

Jeg var gaaet ud paa Forskibet og hørte nu, at der fra Kommandobroen blev givet Signal ned til Maskinen. Farten sagtnedes, og lidt efter varskoedes der med en lang Tuden. Jeg fik at vide, at vi nærmedes o vort første Stoppested, en mindre Handelsplads ude i Skærene.

Pludselig bares Lyden af en Kirkeklokke hen mod os fra Mørket forude. Det virkede forunderligt, fordi man kun akkurat anede Omridset af

det sorte Skyggefjeld, hvorfra Lyden kom. Men paa een Gang, ved en Drejning af Sejlløbet, skinnede en lang Række blanke Lys. Det tog sig ud, som om Fjeldet pludselig havde løftet sig paa Ildsøjler. Det var den lille Bys oplyste Vinduer, der sænkede Lysstøtter i det blanke Vand. Kirkeklokken blev ved at klemte. Det gamle Aar ringedes ud. Det lød nu, som om Lyden kom dybt inde fra Bjergets Indre, dump og klangløs som den var. Og med eet blev der Liv derinde. Troldefolket raabte Hurra. Der var aabenbart en, der havde udbragt et Leve. Nu smældede ogsaa et Skud. Det gav Ekko et Sted højt oppe paa Fjeldet. Og Troldefolket hujede.

Vi stoppede op midt i Sejlløbet. En Baad dukkede op fra Mørket og lagde til ved Skibssiden. Ved Roret sad en gammel Graaskæg, der holdt en Lygte paa Knæet. Skæret faldt hen over Tofterne, hvor der sad andre skæggede Mænd med store Skindhuer. Postsækkene blev udvekslede, og der kom en Passager om Bord. Det var en Kvinde med et Tørklæde over Hoved og Skuldre. Hun havde et lille Barn med sig. Det var indsvøbt i et Sjal og blev rakt op til hende nede fra Baaden, da hun stod paa Faldtrappen. Skæret fra den gamle Mands Lygte dernede omskinnede det et Øjeblik som en Glorie. Jeg maatte tænke paa en af disse Slutningsvignetter i vore Julehefter, der illustrerer Aarsskiftet. Denne Barnebylt, som fra Mørket ræktes op til Skibet, var

det ikke det hemmelighedsfulde nye Aar, som vi nu fik ombord?

Nytaarsmorgen sover man gerne længe. Jeg kom først op paa Dækket, da vi ud paa Formiddagen fortøjede i en Havn. Det var en halvstor Købstad ude i de yderste Skær, ved selve det store Hav. Her mærkedes det, at vi havde nærmet os et andet Himmelstrøg. Der var en frisk Kulde i Luften, der gav Fornemmelser fra Nordland. I Havnen laa tilisede Baade, og Fjeldene rundt om lyste af Sne og Nytaarssol. Inde paa Bryggen gik Byens Folk Søndagstur. Alle hilste hinanden, alle ønskede glædeligt Nytaar med en lidt upaalidelig Venlighed i Smilet, der viste, at man kendte hinanden alt for godt. Byen var bygget i to-tre Etager op ad den bratte Fjeldside. Husene i den underste Række sendte Lugten af Middagsmaden lige ind ad Forstuedøren til dem, der boede ovenover. Disse kunde desuden fra deres Vinduer ligesom fra et Himmelstade følge alt, hvad der foregik selv i de skjulteste Kroge nede i Gaardsrummene. En rigtig hyggelig lille Slardekøbing rimeligvis!

Sent om Aftenen naaede vi Trondhjem. Jeg kunde kun lige skimte Domkirken, som der stadig bygges paa. Men jeg har set den to Gange før ved fuldt Dagslys, har studeret den udvendig og indvendig ved Hjælp af Ledetraad og Fremmedfører; og med al Respekt for det Storsværk,

der her skabes, og med al Forstaaelse af, at det norske Folk har følt det som en national Æres-sag at genrejse denne Nordens berømteste Kirkebygning, — det er og bliver dog en ulykkelig Passion at ville gøre Fortidens store og gode Gerninger om igen. En ærværdig Ruin burde være sakrosankt. De svundne Tiders Aandepust kan man dog ikke ad mekanisk Vej fremkalde omkring de nye Mure. Trods al Arkæologi og al moderne teknisk Fuldkommenhed lader Historiens Ædelrust sig ikke eftergøre. Det kan man overbevise sig om mange Steder i Europa, hvor Forsøget er gjort. Man tænke sig blot, at en amerikansk Trustkonge fandt paa at tilbyde Italein eller Grækenland nogle hundrede Millioner Dollars til Genopførelse af Forums Templer og Paladser eller af Parthenon. Der vilde fra hele den civiliserede Verden løfte sig et Rædselsskrig.

Altsaa — Hus forbi! Videre!

I flere Dage sejlede vi nordpaa, lagde nu og da til ved en Handelsplads, fik Kasser med Smaasild hejset ombord og efterlod til Gengæld en Brygge fuld af Petroleumstønder, Melsække og den Slags Ting. Trods den ringe Befolkningsmængde i disse øde Egne er Handelsomsætningen stor, fordi de fleste Livsfornødenheder skal tilføres udefra, mens til Gengæld Hovedparten af Landets egne Frembringelser, eller rettere dem, der skyldes Havets Fedme, sendes bort. Mine Medpassagerer — der iøvrigt stadigt voksede —

var da ogsaa Forretningsrejsende. Men der var sjelden mere end et Par Stykker, og jeg havde til Tider en fyrstelig Fornemmelse af at gøre en Lystrejse med eget Skib.

Vi sejlede frem ad vindstille Sunde og bugtede os gennem Snevringer, hvor det var, som skulde vi klemmes inde mellem de vældige Fjeldmure. Jeg havde en Gang sejlet her om Sommeren, i Midnatssol, naar alt er Farve og vild Glød i dette labyrintiske Ørige. Nu gled de utallige Holme og Klipper søvntunge forbi i deres hvide Snepels, og rundt om paa det mørke Vand laa store Flokke dovne Ederfugle. De rørte sig ikke, før Skibets Stævn næsten rørte dem. Saa baskede de sig et Stykke bort i saa lav en Flugt, at det saa ud, som om de rullede sig henover Havfladen. Dyret er blevet fredet ved kongelig stadfæstet Lov og er derfor utilbøjeligt til at flytte sig for noget-somhelst. Om Dagen fulgtes Skibet af store Maa-ger; og naar vi nærmede os de yderste Skær, kunde Luften formelig hvidne af opskræmte Søfugle.

Vi var forlængst kommen over Polcirklen, havde set Solen for sidste Gang og gled dybere og dybere ind i Polarnatten. Men var Dagen end kort — kun nogle faa Timer — saa var den dog foreløbig slet ikke mørk. Ved Middagstid hvilede en ømt forenet Morgen- og Aftenrøde langs den syd lige Horisont, og de umaadelige Snemarkers udstraalede Lys. Siden sejlede vi i Skæret af det

trolddomsagtige Nordlys, der skinner indtil Midnat. Og desuden var der Stjernehimlen, der især hen mod Morgenens straaledes gennem Frosluften, saa det næsten gjorde ondt i Øjnene.

Jeg ved ikke, om det er paa Grund af Nordlysets Uforklarlighed, at det kan virke lidt uhyggeligt — paa samme Maade vel som Solformørkelser og lignende Naturfænomener paa vilde Folkeslag. Det staar paa Nordhimlen som en grønlig-bleg, affarvet Regnbue og indrammer et fuldkommen stjerneløst Mørke. Saadan omtrent kunde man tænke sig Nedgangen til Helvede. Ogsaa fordi man sporer en evig Uro bag denne dødningeblege Portal. Op over dens Rand spiller sære Straaler, og hvide Lysdampe farer ud over Himlen, hvor de pludselig fara Farve, bliver røde, svovlblaa eller gule ligesom i et Genskær af den uudslukkelige Ild. For en mere nøgtern Betragtning tager det sig ud, som om nogen oppe ved Nordpølen ransagede Verdensrummet med en uhyre elektrisk Lyskaster. Undertiden slynges lange Straalebundter op mod Stjernerne, hvor de ruller sig op og igen samler sig under den pragtfuldeste Farveskiftet.

Indtil vi naaede Bodø, havde vi saa godt som hele Tiden sejlet indenskærs. Nu gik vi i friskt Vejr over den brede Vestfjord, der aabner sig ud mod Havet. Navnet har en ilde Klang i norske Sømænds Ofre. Det er nok særlig her, at »Draugen« holder til og »Klabautermanden« og de andre

maritime Spøgelser, man læser om i norske Romaner. Paa den otte Timers Fart mærkede vi ogsaa for første Gang den berygtede Atlanterhavsdønning rulle under Skibet. Mangt et Fartøj har den trukket ned i Dybet i de mørke Nætter, naar Vejen over Fjorden maa findes alene ved Log og Lod.

Som et Drømmesyn dukkede Lofotens vilde Profil op forude i Lys af Middagsrøden — denne svømmende Fjeldrække, der fra Norges krumme Nakke er slynget ud i Havet som en flyvende Manke. Dersom Norge, hvad mange mener, er Verdens skønneste Land, saa er Lofoten et af de herligste Steder paa Jorden. Det er jo i det hele først heroppe i det høje Nord, at den norske Natur ret oplader sig i sin enestaaende Vælde. Den, der ikke kender Nordland, kender ikke Norge.

Nordmændene selv er ikke i Tvivl om, at deres Land er Natur-Vidundernes Rige. Nævner man f. Eks. Schweiz for dem, vil i hvert Fald en Vestlænding smile haanligt. Schweiz! Ligger Schweiz ved Havet? Ejer Schweiz eller noget andet Land i Kristenheden en 300 Mile lang Fjeldrække som den mellem Frederikshald og Varanger? Kender Schweiz den dagklare Sommernat eller Vinternætternes Nordlysglans? Ejer det den norske Skærgaards Tusinder af Øer, dens Fiskepladser, dens Fuglefjelde og Hvalflokke? Er ikke Finmarkens takkede Klippekystr Evropeas Kongekrone,

der under Midnatssolens Straaler, i den glødende Polarnat, skinner som Guld og ælde Stene?

Der kan hertil svares, at Højalperne til Gengæld bringer os nærmere til Himlen; at Modsætningen mellem Bjergtindernes Istids-Øde og den sydlandske Frugtbarhed i Dalene, hvor Druer og Figen modnes, gør Indtrykket mangfoldigere. I Norges endeløse Stenørken bliver Mennesket ligesom borte for sig selv, enten i Drøm og Digt eller i den rene, maabende Forbavselse. Det gaar os med disse øde Fjeldvidder og denne golde, af Vinterstormene afsvedne Klippekystr ligesom med Stjernehimlen eller Havet. Synet kan overvælde og fortrylle; men inderst inde lader det os i Grunden upaavirket. Her mangler den personlige Tilknytning. Vi kommer ikke Naturen fortroligt nær, har ikke den Følelse af inderlig Samhørighed, der griber os overfor alt, hvad der gror eller visner.

Klokken var ti om Formiddagen, da vi naaede Tromsø. Endnu rugede Nattemørket over Byen. Et Par Gadelygter var tændte, og der var Lys i Butikerne; men iøvrigt synes Befolkningen ikke rigtig vaagen endnu.

Jeg kunde ikke lade være med at tænke paa, hvor ganske anderledes Byen saa ud, da jeg første Gang kom hertil for nogle Aar siden med et af Sommerens store Turistskibe, disse flydende Hoteller, der er fyldt med en broget Sværm Amatør-

fotografer af alle Nationaliteter. Jeg mindedes, at man allerede paa lang Afstand kunde se, at der var noget usædvanligt paa Færde i Byen. Bryggen var sort af Mennesker. Men selv med Kikkerterens Hjælp var det ikke muligt at opdage, hvad der var Aarsag til denne Sammenstimlen. Først idet Trossen kastedes i Land, gik det op for mig, at det var os selv, der var Anledningen til dette Folkeopløb, at det var Skibets Ankomst, man havde ventet her med en Optagethed, omtrent som den, hvormed en Singhaesertrup eller en Kirgiserkaravane bliver modtaget i en Provinsby hjemme. Og havde mit første Indtryk af den lille Købstad trods de svære Fjeldmasser, der omgav den, været næsten hjemligt, saa fik jeg nu en meget levende Følelse af at befinde mig paa arktiske Enemærker. Det gav ogsaa en underlig Fornemmelse, saaledes at blive betragtet som Naturmærkværdighed. Men Forklaringen var den, at vort Skib var Aarets første Fremmedskib, det tidligste, levende Bud fra den store Verden.

Jeg gik denne Gang fraborde uden at vække mindste Opsigt. Paa den mørke Brygge saas kun et Par Havnefunktionærer. Jeg gik ind gennem den vaagnende By og spurgte mig frem til Hottellet. Paa Skibet havde jeg nemlig faaet at vide, at der var meldt Stormvarsel: Kuling fra Nord med Nedbør. Jeg vidste, at Ruten fra nu af væsenlig faldt udenfor Skærene, tildels vidt tilhavs, og jeg bestemte mig til at blive her og se Vejret

sammen, væsenlig Huder og nogle store Sække, der synes at indeholde Mqs. Der var ialt godt en halv Snes Personer af alle Aldre. Kvinderne sad ned paa Byldterne og havde deres Børn omkring sig. En af dem havde et lille Barn paa sit Skød i en gængeløs Vugge, egenlig et stort Træhorn, hvori Barnet laa stramt indsnøret uden at kunne røre sig. Moderen gyngede Hornet sagte med sit Knæ.

Mændene bar Skindklæder, og alle var de gulbrune i Huden og havde langt, vejrbleget Haar. Kvinderne var tavse, og Børnene saa benauede ud. En lille Pige paa tre-fire Aar var øjensynlig for første Gang taget med fra det hjemlige Fjeldøde. Hun gemte sit Ansigt i Moderens Skørt, og hver Gang nogen vilde overtale hende til at se sig om, skreg hun af Angst.

Lapperne er et Dværgfolk. Men det er ikke alene Vækstens Lidenhed, der mærker dem som et Folk, som har overlevet sig selv. Ogsaa disse flade, mumieagtige Ansigter taler om en langsom, en tusindaarig Henvisnen. Hvem veed? Maa-ske er den Dag ikke fjern, da denne sejge Rest af Nordens Urbefolkning er forsvunden, da »Dgn sidste Nomade« optræder i et Markedstelt og synger de gamle Runesange for et højtæret Publikum og uigenkaldelig allersidste Gang her paa Pladsen fremmaner de onde Aander med sin Troldtromme?

Den bebudede Storm var nu over os. I Løbet af de to-tre Timer, Dagen varede, føg Himlen til med svære Skyer, og det begyndte at sne. Da jeg ved Totiden kom tilbage til mit Værelse og tændte Lampen, gøds et lidt i mig ved at tænke paa, at jeg nu var uhjælpeligt indespærret af Mørket de næste enogtyve Timer. Hotellet, der kaldtes »Grand Hotel«, men ingenlunde svarede til sit Navn undtagen for Prisernes Vedkommende, var tomt. Jeg var ganske henvist til at underholde mig selv.

Det lykkes nu i Almindelighed bedre, end man i Begyndelsen tror, især naar man faar en Pen i Haanden. Og som jeg sidder her op ad Kakkelloven og steges paa den ene Side, mens den anden er dødsstiv af den iskolde Træk fra Vinduet, springer et Navn frem i min Erindring og en Livsskæbne, som jeg en Gang har læst om.

For en Menneskealder siden levde der i Kristiania en ung Skuespillerinde, den nationale Scenes selvskrevne Brud, omtalt ogsaa hjemme hos os paa Grund af sin Skønhed. I den Dans paa Roser og Lavrbær, som hendes Teaterliv var, brød en skøn Dag Livets Virkelighed ind, og just i Form af Kærlighed. Som veritabel Brud fulgte hun en Mand, der havde Ansættelse som Læge heroppe i en af Finmarkens barskeste Fjorde. Det skete for hendes Vedkommende i det hemmelige Haab, at Forvisningen kun skulde vare et Aarstid, maaske to, allerhøjst tre Aar. Hun blev

heroppe i atten. I en indtagende Bog-) har hun skildret sin Bryllupsrejse. I andre Skrifter har hun givet Erindringsbilleder af sit Liv og sin Kamp heroppe i Ensomheden. Bøger fulde af Længsel og Sværmeri, nye, mærkelige Vidnesbyrd om disse vilde og golde Egnes Trolddomsmagt over det menneskelige Sind.

Jeg tænker paa, mens jeg sidder her og skriver til Akkompagnement af Stormens Bjørnebrummen i Kakkelovnsrøret, at jeg vel sagtens selv en Gang har været let berørt af Isjomfruens Kys. Det maa i saa Fald være mere end tredive Aar siden; men endnu spørger aabenbart Polarfeberen i mit Blod. Hvorfor sidder jeg ellers her? — Jeg begynder at blive lidt angst for mig selv. Jeg synes pludselig, at jeg er kommen hertil halvt mod min Vilje, er bleven draget herop til Mil af en mørk Magt, som ikke vil mig noget godt. For lidt siden greb jeg mig i med en Slags vemodig Længsel at tænke paa mit Skib, som nu hugger sig frem gennem Ishavets Fraade. Der skal ligge en lille Lappehøj et Sted deroppe i den hvide Eventyrverden nær den russiske Grænse, Jeg kender ikke det mindste til den; men Kaptejnen paa Skibet nævnte den en Dag, og siden bliver det saa højtideligt stille inden i mig, bare jeg hører Navnet.

Det er vist paa Tide, jeg vender om. Imorgen gaar der et Postskib sydpaa. Med det vil jeg rejse hjem.
